

Hanna Pieńkowska

Badania warunków otoczenia, stanu technicznego, polichromii oraz możliwości zachowania drewnianego kościoła w Dębnie Podhalańskim

Ochrona Zabytków 15/2 (57), 11-13

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 1. Dębno, kościół, widok od wschodu

(fot. P. Krakowski)

HANNA PIEŃKOWSKA

BADANIA WARUNKÓW OTOCZENIA, STANU TECHNICZNEGO, POLICHROMII ORAZ MOŻLIWOŚCI ZACHOWANIA DREWNIANEGO KOŚCIOŁA W DĘBNIE PODHALAŃSKIM *

SŁOWO WSTĘPNE

Kościół w Dębnie Podhalańskim (pow. nowotarski, woj. krakowskie), pochodzący z końca XV wieku, należy do niezwykle cennych zabytków budownictwa drewnianego. Obok archaicznych i subtelnych form architektonicznych posiada on bowiem oryginalną dekorację malarzką wnętrza, składającą się z kilkudziesięciu

motywów ornamentalnych, wykonanych techniką patronową, pokrywających dywanowo strop, ściany i sprzęty kościoła. Motywy ornamentalne posiadają charakter gotycko-renesansowy, zbliżony do wzorów występujących w tkaninach. Wśród nich widnieją sceny z polowania na jelenie, heraldyczne ptaki, dekoracja

maswerkowa oraz emblematy orła. Bogactwo elementów podkreśla i uzupełnia świetna kolorystyka, w której przeważają czernie, zieleń, błękity i czerwienie. Geneza powyższej dekoracji wydaje się niezwykle skomplikowana i interesująca, wiążąc się z techniką drzeworytniczą oraz, zapewne, z kręgiem sztuki austriacko-alpejskiej. Można dopatrzeć się ponadto pewnych analogii z dużo starszymi dekoracjami wewnątrz pałacowych, jak np. z malowidłami drewnianego stropu w pałacu Claramonte w Palermo z XIV wieku, w którym szczególne analogie wykazują sceny przedstawiające polowanie. Przypuszczać należy, że zachowana dekoracja w Dębnie Podhalańskim została zapożyczona z wewnątrz dworskich, jak to sugerują świeckie motywy figuralne.

Podobne fragmenty malowideł patronowych występują w całym szeregu kościołów małopolskich jak np.: w Harkłowej, Łopusznej, Binarowej, Iwkowej, Podolu. Ponadto odnajdujemy je w niektórych zabytkach śląskich i dolnośląskich jak np. w Starym Bielsku, na drewnianych stropach gotyckich kościołów w Małujowicach i Zielęcicach (pow. Brzeg) oraz w Gaci (pow. olawski). Wiadomo również, iż kilka nie opracowanych dotąd naukowo kościołów w Słowacji posiada analogiczne dekoracje patronowe. Przypuszczać więc należy, iż na przełomie XV/XVI wieku istniała na terenach podkarpackich, słowackich i śląskich oryginalna grupa dekoracji patronowych gotycko-renesansowych, stanowiąca swoisty i niespotykany na innych ziemiach zespół o skomplikowanej genezie artystycznej.

Obok przytoczonych wartości nieocenioną cechą dekoracji kościoła w Dębnie jest jej niezwykła świeżość i pomysłowość wyrastająca z rodzimego środowiska. Pełne finezji i dowcipu motywy rysunkowe wiążą się ze wspaniałym wyczuciem kolorystycznym, tak typowym dla sztuki ludowej tych okolic. Te cechy, z kolei wiążą się nierozzerwalnie z prostotą i inwencją konstrukcji ciesielskiej budynku. Nic też dziw-

nego, że kościół w Dębnie i jego dekoracja malarska stały się symbolem swoistego smaku sztuki z pogranicza ludowości i wyrafinowanej kultury artystycznej w Polsce.

Zachowanie i konserwacja tego cennego obiektu stały się w latach ostatnich główną troską władz konserwatorskich. Stan techniczny kościoła został zagrożony postępującym zniszczeniem, wywołanym w pierwszym rzędzie przez szkodniki biologiczne, jak rozszerzający się szybko wzrost grzybni *Merulius lacrymans* oraz zaatakowanie przez owady. Ponadto wobec zamierzeń regulacyjnych układu wodnego pobliskich rzek górskich, sprawa właściwej ochrony obiektu, jego odwodnienia i wzmocnienia konstrukcji stała się tym bardziej nagląca.

Mając na uwadze unikalne znaczenie zabytku oraz konieczność ustalenia metod konserwacji drewnianych obiektów budowlanych, zdobionych polichromią — uznano za konieczne przeprowadzenie kompleksowych badań, które pozwoliłyby na wyciągnięcie właściwych wniosków w zakresie wszechstronnego postępowania konserwatorskiego. Badania te, prowadzone przez instytuty naukowe oraz przez wybitnych specjalistów różnych dziedzin — objęły problematykę w zakresie związanym z biologicznym zniszczeniem i ochroną drewna, stanem technicznym budynku, układem wodnym w najbliższym otoczeniu kościoła, mogącym powodować jego zniszczenie, oraz z wartościami artystycznymi w zakresie architektury i polichromii. Szczegółowe problemy tych zagadnień opracowywane były równolegle przez różne zespoły. Kompleksowe badania obiektu pozwoliły na ścisłe określenie rodzaju zniszczeń i ustalenie metod konserwatorskich, dając właściwe podstawy do podjęcia robót realizacyjnych.

dr Hanna Pieńkowska
Główny Konserwator Zabytków
woj. krakowskiego

* Patrz również F. Krzysik i M. Waltherowa, *Grzyby atakujące drewno budowli zabytkowych oraz środki zaradcze na przykładzie kościoła w Dębnie*; „Ochrona Zabytków” 3—4/1961 r.; M. Waltherowa *Odgrzybianie zabytkowych budowli drewnianych*, „Ochrona Zabytków” 1/1962 r.

**ИССЛЕДОВАНИЯ УСЛОВИЙ СРЕДЫ, ТЕХНИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ, ПОЛИХРОМИИ,
А ТАКЖЕ ВОЗМОЖНОСТИ СОХРАНЕНИЯ ДЕРЕВЯННОГО КОСТЁЛА В ДЕМБНЕ (у подножия Татр)**

Костёл в дембне (у подножия Татр) происходящий из XV века, является великим ценным памятником деревянной архитектуры. Интересный и оригинальный готически-ренессансный стиль художественного внутреннего убранства костёла и его оборудований, в состав которого входят орнаментные мотивы, исполненные патронной художественной техникой с преимуществом красок: чёрной, зелёной, голубой и красной, — по всей вероятности, всё это имеет связь с австрийско-альпийским искусством. Некоторые сходства указывают, кроме того, на аналогическую связь с художественным внутренним убранством ещё более древних дворцов, как например с дворцом Кьярамонте в Палермо.

Похожие фрагменты декораций в готически — ренессансном стиле, исполненные патронной техникой, находятся ещё и в иных костёлах: в Малой

Польше, в Силезии и в Словакии. Принимая это во внимание, можно сказать, что существование подлинного комплекса оригинальных декораций является характерной чертой исключительно этих территорий.

К установлению метода консервации костёла в Дембне, которому угрожает поражение „*Merulius lacugmans*” и насекомыми, проведено комплексное исследование объекта. Исследовано степень разрушения и поражения древесины, техническое состояние объекта, водное расположение территория, которое могло бы быть причиной увлажнения стен и определено артистическую стоимость в пределе архитектуры и полихромии. Полученные результаты проведенных опытов и исследований, в последствии дали возможность на установление соответственных форм по работам, обеспечивающим ценный объект от повреждений.

RESEARCH WORK ON ENVIRONMENT, TECHNICAL CONDITIONS AND POLYCHROME OF WOODWORK CHURCH AT DEBNO IN PODHALE AS WELL AS STUDIES ON POSSIBILITIES OF ITS CONSERVATION

The 15th century church at Debno in the Podhale region is a valuable example of the woodwork architecture. It has very interesting and original, painting decorations of the interior and of the church-plate in the Gothic-Renaissance style. These ornamentations made in the pattern technique, the black, green, blue and red colours prevailing seem to be connected with the Austro-Alpine art; some analogies point to connections with the interior decorations of some more ancient palaces e.g. the Claramonte palace at Palermo.

There are similar fragments of the Gothic-Renaissance pattern decorations in other churches in Lesser Poland, Silesia and Slovakia. This points out

to the existence of some original decorations characteristic of these regions only.

Complex research work has been carried out in order to conservation on the Debno church endangered by the mushroom *Mercurius lacrymans* and insects. The degree of wood deterioration was examined as well as the condition of the church from the technical point of view, and the ground system which could affect the wall with moisture; finally the artistic value of the architecture and polychrome was established. The results of the above research permitted to establish the proper methods for safeguarding the valuable monument against wear and tear.